

Život na hradě

Lidmila se probouzí za rozbřesku, až když denní světlo proniká úzkým okénkem do její malé ložnice. Štouchnutím lokte vzbudí své tři mladší sourozence, kteří spí vedle ní v posteli s nebesy. O něco později se všichni scházejí v kapli na ranní bohoslužbě. Pětadvacet obyvatel hradu – kromě Lidmily ještě několik žoldníků, služek a pacholků – zde přijímá od otce Aloise požehnání.

Po společné snídani v obytné jizbě začíná pracovní den. Zatímco Lidmilin otec venku cvičí její bratry v šermu mečem, Lidmila zasedá ke stolku s knihou dávek. První sedlák nedodal dost obilí do mlýna, další se opozdil s dodávkou vajec. Od smrti matky je ve svých pouhých třinácti letech Lidmila hradní paní. Dohlíží také na stavební práce na hradě – střecha nad vodní věží se musí obnovit a také cisterna na dešťovou vodu potřebuje opravu. Po polední pobožnosti odchází na zahradu, aby dohlédla na služebné, věšící na třešňové stromky zvonečky k odhánění ptáků.

Mezitím se ve sklepě pod jizbou naplnily dvě dřevěné kádě horkou vodou. Dnes se na hradě Klimprštejnu chystá koupel. Lidmila a její sourozenci se svlékají a vstupují do první kádě, do druhé si sedá hradní pán a jeho kastelán. Když se panstvo vykoupe, může se umýt i služebnictvo.

Za soumraku se zatopí v krbu v obytné jizbě. Po jídle přináší Lidmila svůj největší poklad – knihu, kterou zdělila po matce. Jsou to příběhy o statečných činech českých panovníků z Kosmovy kroniky. Pomalu předčítá o Přemyslovi a kněžně Libuši, až si všimne, že se otcí klíží víčka. Lidmila dohlédne, aby se všude na hradě zhasily svíčky a louče a teprve pak vklouzne do postele ke svým sourozencům. Dlouho ještě ale nemůže usnout, v mysli se jí vybavují osudy bájných kněžny. Mladá šlechtična má také starost o otce a staršího bratra, kteří mají příští měsíc vyrazit s vojskem krále Jana až kamsi daleko do francouzské země. A tak se za oba ještě vroucně modlí, až její starosti konečně přemůže milosrdný spánek.

VŠEDNÍ DEN NA HRADĚ

Život na hradě nebyl tak romantický, jak si jej dnes představujeme. Mezi kamennými zdmi bylo chladno a průvan. Dalo se vytopit jen pár místností. Až do 13. století nebývala okna zasklená, pouze se uzavírala dřevěnými okenicemi či zvířecími blanami. Na podlaze, pokryté slámou a plevami, se to hemžilo hmyzem. V noci neměly chodby a schodiště žádné osvětlení. Také nábytku mnoho nebylo – jen pár stolů, lavic a truhel. Za jediný pohodlný kus se dala označit jen postel.

Rolníci odevzdávají na hradě část svých zemědělských produktů. Hradní paní vše pečlivě zaznamenává. Podkladem pro vybírání dávek a stanovení poddanských povinností byl urbář čili kniha úročná, obsahující soupis veškeré poddanské půdy.

Mladí šlechtici sloužili jako pážata a panoši, teprve pak byli pasováni na rytíře. Nejprve obdrželi církevní požehnání a poté jim kníže předal meč. Později byl tento obřad pozměněn tak, že vladař poklepal budoucímu rytíři mečem třikrát na rameno.

Rytíři nebyli zprvu nic víc než těžce ozbrojení, dobře vycvičení jezdcí (ve středověké terminologii jezdec znamenal totéž co rytíř). Tito opancérování válečníci zastavili postup Arabů a Maďarů a pro evropské krále představovali něco jako „záračnou zbraň“, bez které se nemohli obejít. Takoví bojovníci však museli neu-

stále cvičit a válčení se stalo jejich povoláním. Aby se užívali a mohli si pořídít drahou výzbroj, dostali kus půdy i s poddanými rolníky jako „léno“. Léno bylo dědičné. Na obdržené půdě si pak rytíři stavěli opevněná sídla – hrady. Od 12.–13. století se rytíři stávali uzavřeným šlechtickým stavem a šlechtictví pak nadále vyžadovalo urozený původ.

Proč se stavěly hrady?

V raném středověku žili lidé v neustálých obavách před nepřátelskými útoky. Saracéni, Vikingové, Maďaři, ale i slovanské kmeny představovali hrozbu spojenou s loupením a plněním. Králové a knížata tak hledali možnost jak sebe i své poddané ochránit.

Budovali proto hrady, z nichž se dala pozorovat okolní krajina a které v případě ohrožení zároveň posloužily obyvatelstvu jako útočiště. Vzorem pro tyto opevněné stavby byly strážní věže někdejších římských legií – obranná dřevěná či kamenná věž obklopená palisádou (těsně vedle sebe kladenými dřevěnými kůly zapuštěnými kolmo do země) a vodním příkopem. Hrady se stavěly na těžko přístupných místech, na kopcích či na ostrozích obtékaných řekou. Pod nimi a okolo nich vznikaly vesnice. Pokud hrozilo přepadení, strážný na věži dal troubením na roh či zvonem lidem znamení, aby se i s dobytkem a zásobami uchýlili za hradby.

Hradní páni byli rytíři – válečníci z povolání, patřící do družiny kmenového náčelníka, později příslušného knížete či vévody. Od nich získali pro sebe a své děti půdu s rolníky jako dědičné léno. Na svém panství se stali i vrchními soudci. Jejich správci, kasteláni, vybírali od poddaných dávky a daně.

Jak vypadaly první hrady?

První středověké hrady tvořila tzv. motta – byla to většinou dvoupatrová věž na pahorku obklopeném palisádou a příkopem. Původní věže byly dřevěné, protože zpravidla uměle sypané pahorky by neunesly těžkou kamennou konstrukci. Později rytíři dávali přednost kamenným zdem. Jejich překonání bylo pro útočníka již obtížnější, ale stavba vyžadovala stabilní podloží a pevné základy.

Většina z asi 15 000 hradů postavených v Evropě byla málo prostorná. Jádrem hradu bývala pouze jediná věž, užívaná k obraně i obývání. Rozsáhlejší hradní pevnosti byly symbolem mocenského postavení svého majitele. Větší hrad svědčil nejen o bohatství hradního pána, ale činil z něj i společensky významnější osobu.

Nejstarší rytířské hrady tvořila dřevěná věž na uměle sypaném pahorku (motta) obklopeném palisádou.

